

egyesület alapszabályainak megfelelően dolgozott az elmúlt évben is. A demokratikus szellemű munkavégzés jól tükröződött a központi szakbizottságok, szakosztályok, s a helyi csoportok munkájában is. A tagdíjfizetési morál általában jó volt. A 4200 ezer Ft tervezett bevétel 4369 ezer Ft-tal teljesült, míg a 4139 ezer Ft tervezett kiadás 4232 ezer Ft-ban valósult meg. A tervezett 61 ezer Ft-nyi maradvány összege 137 ezer Ft-ra emelkedett. A bevételek 55%-át a rendezvények hozták, az egyéni tagdíj 19%-ot jelentett, a jogi 25%-ot. A kiadások az 54%-nyi működési költségből, ezen belül 10%-ban az MTESZ részére történt hozzájárulásból, valamint 43%-ban a rendezvények költségeiből tevődtek össze. Az egyesület pénz- és vagyongazdálkodása az előirtnak megfelelt, az egyesületi fegyelem jó volt. Értékelte a munkánkat a szövetségi ellenőrző bizottság is, gazdálkodásunkkal, működésünkkel kapcsolatban alapvető kifogás nem merült fel ennenk során.

A szakmai előadások

A közgyűlés hivatalos része után került sor a szakmai előadásokra és konferátumokra.

LÁNG ISTVÁN akadémikus, a magyar agroökológiai potenciál helyzetéről, az ezredfordulóig várható fejlődéséről tartott előadást. Különös tekintettel volt ebben az erdősítésre és fásításra. Emlékeztetett az 1978—1980. között végzett felmérés eredményére, amely szerint 2000-re az akkorinál 80%-kal nagyobb növényi produktum nyerhető az ország területén. Az 1981. és 1983. évek között újabb felmérés történt. Ez már a megtermelt biomassa komplex hasznosítási lehetőségeinek feltárására irányult. Ennek a felmérésnek eredményeiből a szakmánkat közelebből érintőt az előadó a következőkben foglalta össze:

„A fa alapvető hasznosítási területe a nyersanyag-utánpótlás. A fa mint nyersanyag felhasználható a népgazdaság nagyon sok területén, a bányaműveléstől a bútorgyártásig az építéstől a papíriparig.

A fa mint energiahordozó szintén jelentős szerepet tölt be. A tűzifát az emberiség ősidők óta használja tüzelésre és a főzéshez szükséges hőenergiát is ebből nyerték. A fejlődő országok nagy részében még ma is a tűzifa jelenti az elsődleges energiaforrást. Hazánk energiamérlegében 2%-ot jelent a tűzifa mint energiahordozó. Ez az arány a jövőben némileg csökkenni fog, mintsem hogy növekedjen. Ennek oka az, hogy a következő évtizedekben az országos energiamérlegben nagyobb növekedés valószínűsíthető az egyéb energiaforrásoknál, elsősorban a villamosenergia-termelésben mint a tűzifa előállításában és felhasználásában. Nemi túlzással azt is mondhatjuk, hogy a fa olyan értékes nyersanyag, amelyet kár eltűzeln.

Nemrég jelent meg a nyugat-európai országok integrációs szervezetének, az OECD-nek (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) egy összefoglaló tanulmánya a zöld energiáról, »Érvek és ellenérvek a biomasszáról» címmel (OECD Observer, No. 128. 1984. május, 33—37. p.). A tanulmány bevezető gondolata nagyon tanulságos és elgondolkodtató megállapítással indul: »Egy olyan pillanatban, amikor az olajpiac viszonylag nyugodt, úgy tűnik, kevésbé sürgős az alternatív források, például a biomassa fejlesztése. Ez azonban rövidlátó megközelítés. Mindamellet a biomassa energetikai célú felhasználása egy másik összefüggésben is fontos — a mezőgazdasági túltermelés okozta fölösleg levezetésének lehetőségét is jelenti.»

A nyugat-európai országokban a biomasszából származó energia 1—4% között ingadozik. Amennyiben a század utolsó évtizedében esetleg újabb csapás éri az olajpiacot, akkor új gazdasági helyzet áll elő és a mezőgazdasági melléktermékek, valamint a tűzifa és az erdőgazdasági, faipari hulladékok szerepének újraértékelésére ismét sor kerülhet. A Közös Piac országaiban nagyon komolyan elkezdtek vizsgálni azt a stratégiai jelentőségű kérdést, hogy a biomassza-energiára összpontosító célkitűzés nem szolgálná-e egyszerre két probléma — a mezőgazdasági túltermelés és az energia — megoldását.

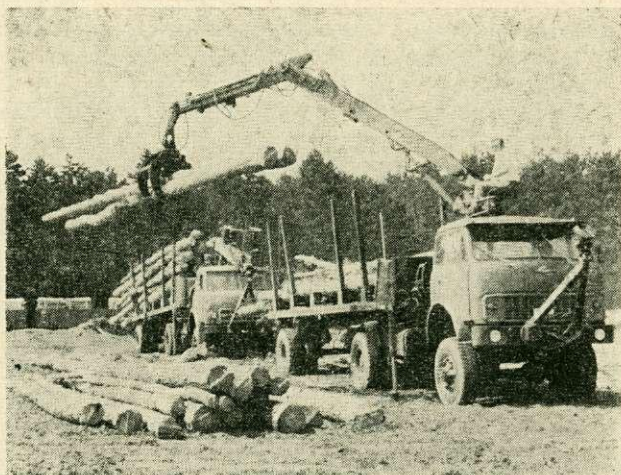
A megközelítés egyik lehetséges útja az ún. »energetikai növények« termesztése. Két alapvető irányzat lehetséges ezen a területen: az egyik olyan növények termesztése, melyekből fermentációs eljárásokkal alkohol nyerhető, mint motorok hajtóanyaga, a másik pedig a gyorsan növő fajok, plantázatok telepítése. Az utóbbi esetben a keletkező növényi biomasszából nem csupán energiahordozó állítható elő, hanem nyersanyagforrásként is számításba jöhet a népgazdaság különböző területein.

Ezek a lehetőségek régóta ismertek. Többször mérlegelték már a szántóföldi növénytermesztés és az erdőgazdálkodás viszonyának, arányainak kérdéseit Magyarországon. A végső következtetések mindig az adott korszak természeti és értékesítési lehetőségeivel, valamint a társadalom aktuális igényeivel számoltak. Ma is azt tudjuk mondani legjobb tudásunk szerint, hogy hazánkban alapvetően és elsődlegesen az élelmiszer-előállításra célszerű berendezkedni, és a megtermelt mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeket jó piacon, jó árérték arányban értékesíteni. A körülmények azonban változhatnak és változnak is. Fel kell készülnünk arra, hogy tízévenként ismételt meg kell vizsgálnunk a korábbi hosszú távú elképzelések helytállóságát és aktualitását.

Magyarország egyik legjelentősebb természeti erőforrása a termőtalaj. Egy lakosra jelenleg kereken fél hektár szántó, kert, szőlő, gyümölcsös jut. Ez a szám világviszonylatban is jelentős, különösen azért, mert ehhez a felülethez kielégítő vízellátás és viszonylag jó hőmérsékleti adottság párosul. Az ország lakossága 1981-ben érte el a maximumot: 10 millió 713 ezer fő. Azóta a létszám csökken. Jelenleg 10 millió 679 ezer lakos van és a csökkenő tendencia folytatódik az évszázad végéig. Túlnépesedéstől nem kell félnünk, de a csökkenésnek se örüljünk. A hazai mezőgazdasági művelés alatt álló földterület 75%-án megtermeljük a lakosság szükségletét és a 25%-on keletkezett termékeket exportáljuk. A világ azonban tele van ellentmondásokkal. Igaz, hogy alultáplált a föld lakosságának mintegy fele, az akut éhezés is százmilliókat érint. Az is igaz, hogy a szocialista országok (Bulgária kivételével) élelmiszerimportra szorulnak, vagy szűkösen biztosítják az élelmet a lakosságnak (gondoljunk az ázsiai szocialista országokra, de Kelet-Európában is akad erre példa), mégis gyakran kerül a magyar külkereskedelem olyan helyzetbe, hogy nem tudja előnyösen értékesíteni az élelmiszertöbbletet.

Az évszázad végére elvileg elérhetjük azt az állapotot, hogy a mezőgazdasági művelés alatt álló terület feléről biztosítsuk a saját lakosságunk élelmiszer-szükségletét, mert a technikai és a genetikai haladás ezt lehetővé teszi és a természeti viszonyok is megengedik még ezt a fejlődést. Kialakulhat olyan helyzet, hogy nem lesz gazdaságos élelmiszert exportálni és akkor célszerűbb lenne a termőterületet más ágazattal hasznosítani. Egyik ilyen lehetséges alternatíva ilyen esetekre az erdősítés nagyobb arányú fejlesztése és a fának, mint nyersanyagnak és energiaforrásnak szélesebb körű felhasználása. Néhány évvel ezelőtt eléggé elméleti jellegű volt ilyen kérdésfeltevés. Ma már nem tartjuk képtelenségnek erről beszélni.”

Az alföldfásítás első fa-generációjának hasznosítása, felújítása Kecskemét környékén — a kitermelés...

DR. BARÁNYI LÁSZLÓ, a Kiskunsági EFAG igazgatója, az alföldfásítás múltját, jelenét és jövőjét ismertette:

„Ma az ország területén belül mintegy kétmillió hektár homokterületet találunk, amelynek hasznosításában az erdőnek és a fásításnak igen komoly szerepe és jelentősége van. A legnagyobb homokterület itt a Duna—Tisza közén terül el, az össz homokterületnek kb. 50%-át alkotja. Jelentősebb még a Nyírség, Somogy, Kisalföld, említésre méltó Tengelice, a Jászság, esetleg Fenyőfő. A sorrend a nagyságrendekre is utal.

Homokjaink nem egységesek, tulajdonságaikat kialakulásuk határozza meg. Nagy részük a szárazzá vált folyómedrekből szélhordás által alakult ki (bár ezt is vitatják), tulajdonságaikat pl. mésztartalom, szemcseösszetétel és egyéb körülmények határozzák meg. Így pl., míg a Tiszából és felső mellékfolyóiból származó nyírségi homok mészből szegény, illetve mésztelen, addig a dunai származású homokban — ha esetleg a felső szint mészből szegényebb is — a mész mindenütt kimutatható. A szemcseösszetétel pedig a különböző típusú buckavonulatokon a Dunától való távolság függvényében is változó.

Valamikor, amikor a honfoglaló magyarság a Kárpát-medencébe egy — vagy feltételezhetően több — hullámban megérkezett, itt az Alföldön, történelmi tényekkel bizonyítottan erdőkben gazdagabb, összetételükben változatosabb tájat találtak mint amit későbbi utódaik örökölték.

A háborús körülmények — az azt követő évek, esetleg évtizedek — sohasem kedveztek az erdő életének, megmaradásának.

Hát hogy szolgálta volna javát az erdőnek az Alföldön a másfél százados háborúskodás a törökkel, mikor pontosan ezek a területek mind a magyar, mind a török végvárak hatáskörébe tartoztak. Rabolta azt a török — rabolta azt a német — rabolta azt a magyar, csoda, hogy valami is maradt belőle. Sokszor csak nevek maradtak fenn, amik arra utaltak, hogy ott valamikor erdő volt. Pl. itt, a szomszédos Nagykőrös név is, kőriserdőktől származik, amelynek utolsó gyönyörű fáit a „Nagykőrösi Krónika” szerint II. Rákóczi Ferenc ellen harcoló osztrák hadsereg katonái pusztították el 1705-ben. Még török sem kellett, elég volt a kuruc—labanc háború.

Mindenesetre szörnyűséges állapotok lehettek ezen a téren amikor Krámer János György soproni származású tábori orvos az 1739-ben megjelent „morbus hungaricus” című munkájában már foglalkozik a fakivágások problemati-

kájával. Rámutat, hogy milyen fontos volt mind közegészségügyi, mind hadászati szempontból az Alföld fásítása. A mocsaras talajba fűz- és nyárféléket javasolt.

Az Európa-szerte folyó háborúk a mezőgazdaság és a legeltetés terjeszkedése másutt is elősegítette az erdők pusztulását és előrevetette árnyékát egy nagyfokú tűzifáínség. Ennek hatására megindult a gyorsan növő fafajok elterjesztését szolgáló kampány. *Skopek Ferenc*, Pest városának jegyzője, előterjesztéssel él 1755-ben a magyar udvari kancelláriához, hogy az Alföld vizenyős helyeit fűzfákkal ültesse be.

Később Pest városa előterjesztéssel élt a helytartó tanácsnál az alföldi erdőtelepítések tárgyában, amelyben rámutatott a hadsereg féktelen erdőirtására, majd a fűz fafaj mellett javasolta Cegléd, Körös, Kecskemét és a Kiskunság határában az új fafajt, az akácot, próbaképpen történő ültetésre. Érdekes, hogy az első akáctelegek 1750 óta a katonakincstár részéről már folyamatban voltak. Komárom erődítményei körül a felhasznált csemete Tatárról, az Esterházy-kastély parkjából származott.

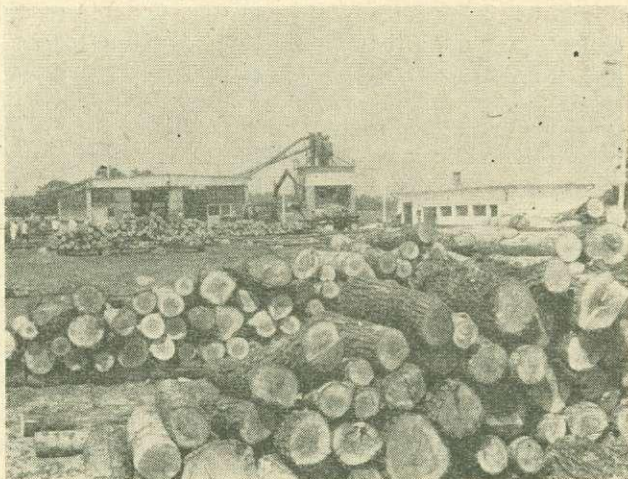
Nagy lépést jelentett az 1769-ben kiadott, *Mária Terézia*-féle erdőrendtartás, amelynek 50. pontja kötelezően előírja, hogy minden ház- és telektulajdonos köteles évente legalább 20 fát elültetni, mégpedig nedves helyeken nyár-, fűz-, éger-, agyagos talajon szil-, homokon fenyőfákat. Utóda, *II. József*, a kalapos király, 1788-ban két okiratot bocsátott ki a homoksivatagok befásítása érdekében, de rendeleteinek nem sok hatása volt.

Az Alföld homokos vidékén pedig az erdőpusztítások és korlátlan legeltetések következtében már pusztított a futóhomok (valószínűleg közrejátszott még egy száraz periódus is). 1789-ben Kistelek—Szeged úrbéres községek kérréssel fordulnak Szeged városához, hogy mentse meg őket a homok elárasztásától, mert a faluszéli házaknál a homok az ablakig ér. Hasonló problémák bizony másutt is jelentkeztek, hiszen a homok évi 2—4 méteres sebességgel vándorolt. Kecskemét határában *Vitsch Rudolf* mérnök 1784-ben 20 000 hold sivár homokot talált. Ezen felmérést megismételve 12 év múlva, Kecskemét határában a mozgó homok területe 60 000 kh-ra növekedett. Pest-Pilis-Solt vármegyében pedig 300 ezer kh homoksivány területet talált. Lehet, hogy ez a homok még gyorsabban mozgott. 1825-ben *Tóth Imre* szenátor, *Boldog Antal* szenátor és *Simon János*, Kecskemét város megbízásából 10 körzetben vizsgálták meg a futóhomok terjedését. Ez nemcsak a közlegetőt, hanem a lakosok használatában levő mezőgazdasági táblákat is nap mint nap veszélyeztette.

A homok terjedésének okaként elsősorban a szervezetlen, mértéktelen legeltetést (sertések) említik meg. Azt is megállapították, hogy kevesen védik a mezőgazdasági földjeiket árkolással és az árkok befásításával. A homok megkötésére az erdősítést javasolják, és a parcellák felárkolását. Ugyanakkor az erdő ültetése mellett annak őrzésére és gondoskodására is tesznek javaslatot:

„A szél ellen oltalmazni, szorgalmatos és munkás fáradozással beültetni.” Az elmondottakból világosan látszik az is, hogy a XVIII. században igen nagy változások történtek a Duna—Tisza közén, amely minden esetben a mai meglevő erdők pusztulásához vezetett. Szeged környékén például bizonyított a század eleji erdők léte, de ezekből a század végére csak 3 kh erdő és egy-két jeles fa maradt.

1795-ben *Vedress István* javaslatot nyújtott be Szeged városához a város határának fásításával kapcsolatban. A város legelőjét Arábia pusztáihoz hasonlítja és kifejti, hogy ebben a kietlen, fátlan tájban „úgy köll tekinteni egy

újonnan született erdőt, mint egy ma született első gyermekét az Édes Anyának". Vedress reagált először a kistelkiek segítségkérésére és javaslatot tett a mozgó buckák fűz vesszővel történő beerdősítésére. Az akkori talajviszonyok következtében elképzelése sikeresnek bizonyult. A munkálatokat személyesen irányította.

Igen nagy érdeme Vedress Istvánnak, hogy felismerte a feketenyárnak, mint a homokkötés leendő fájának jelentőségét. Édesapja 400 db-ot dugványozott el szőlőjében. A feketenyár elsődleges szerepét 1870-ig, az akác tömeges térhódításáig, megtartotta. Vedress többszöri sürgetésének gyümölcse megért és Szeged városa megadta a lehetőséget, hogy az ő és *Pillich* tevékenysége nyomán, az 1805—1806-os években 250 kh kerüljön erdősítésre különböző fafajokkal, igen eredményesen. A feketenyár akkor beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Dísztett a sívó homokon, mert bár a homok mozgott, az altalajában elérhető mélységben talajnedvesség uralkodott. Az erdősítési munka azután tovább folytatódott eredményesen. 1814—15-ben pl. több mint kettőmillió csemetét és dugványt ültettek el, amelyből a megere-dési veszteség mindössze 7%. A 30-as években megindult Szeged térségében a tanyagazdálkodás, ahol az erdőt a szőlők és gyümölcsösök védelmében is telepítették.

Későbbiekben *Fendt Antal*, Szeged főerdőmestere a század közepén 700 hold futóhomokot erdősített akáccal és kanadai nyárral, amely utóbbi pontos származása nem bizonyított. *Fendt* később beosztását nem tarthatta meg, mert nem tudott megtanulni magyarul. Ő volt a homokfásítás munkájában talán az egyedüli szakember, aki beszélt németül, és ismerte a homokfásítás irodalmát is, *Witsch Rudolf* 1809-ben, *Hubeny János* 1835-ben megjelent szak-könyvét. Ezek a magyarországi futóhomok kérdéseivel foglalkoznak.

Witsch könyvében kifejtette, hogy pl. Dánia a homokfásítás kérdésében legalább 100 évvel megelőzött bennünket. 1799-ben 2000 munkással fogott hozzá a rákosi homoksivatag 500 holdjának telkesítéséhez. Itt az erdősítést lényegében nagygyödrös ültetéssel oldotta meg. A gödröket idegen anyaggal, gyepfölddel töltötte meg. Eredményes munkát végzett.

Szerinte a futóhomokon legjobban és leggyorsabban a következő fafajok nőnek: erdei- és feketefenyő, nyár, akác. A száraz területekre kizárólagosan

a fekete- és erdeifenyőt javasolja. Ő ismerte fel először a két fenyő jelentőségét a homokfásításban. Nem fogadja el azt a tévhitet, hogy mivel ez a terület nem őshazája a fenyőnek, nem bírja el ezt a klímát. Saját tapasztalataiból hoz példát. A rákoscsabai és Csepel-szigeti fenyőkultúrák pl. 12 éves telepítésűek, 7–8 méteres magasságot, 20 cm vastagsággal; 26 éves fekete-fenyő 15 méter magasságot, 29 cm vastagsággal érték el (nem tudni, tő- vagy mellmagasság). Nagyon érdekes, hogy már ő a fenyőfélék ültetésére a kora tavaszt tartja legjobbnak és a sűrű hálózatot javasolja.

Hubeny alkalmazza a nyárdugványok ferde elhelyezését, majd felhívja a figyelmet *Wittman lovag* magyaróvári uradalmában szántással, egy menetben végzett nyár ültetésére. A futóhomok megkötésére külön sánc- és árokrendszert dolgoz ki. Ezzel kívánja óvni a védő erdősávokat a telepítés idejében és ezért lehetőleg gyorsan növekvő fajokot telepít az első menetben (itt a nyáré az elsőbbség). Ezekkel a sávokkal, mintegy körülhatárolja a területet, majd lassan előrehaladva betelepíti az egész területet.

Javaslatot tesz a használat módjára: legeltetés teljes mellőzésére a buckás területeken és a tűzvédelemre.

Hubeny alapos szaktudásával és komoly gyakorlati érzékével, messze kiemelkedett kortársai közül. Munkája sajnos nem vált közkinccsé. Tevékenysége után nem fejlődés, hanem visszaesés következett be. Nagyon érdekes, hogy sem *Illés Nándorra*, sem *Kiss Ferenc*re nem volt hatással, nem is ismerték, könyve feledésbe ment.

Kiemelkedő alakja volt az alföldfásításnak Illés Nándor, aki a selmeci akadémia részére az első magyar nyelvű tankönyvet 1870-ben megírta, „Erdőtenyésztés” címmel.

Igen fontos megállapítása ennek a könyvnek, hogy nem vehetjük át a külföldi tapasztalatokat kritika nélkül, mert nemcsak a homokot — *hanem a klímát is figyelembe kell vennünk* — tehát a termőhelyi tényezők figyelembevételével kell elvégeznünk a homokfásítási munkákat.

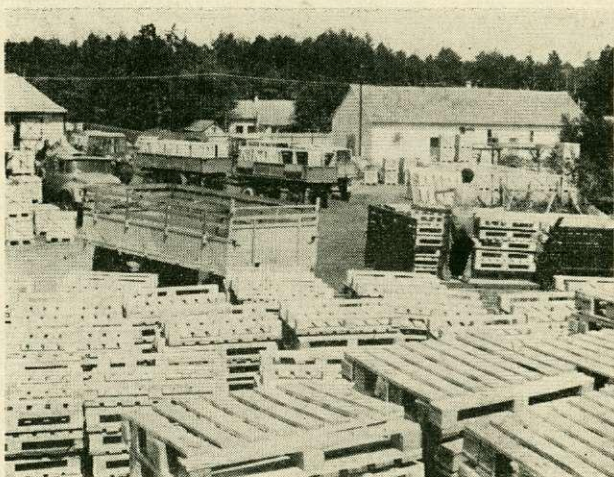
Úgy ő, mint *Kerner*, elképzeli még a homok lágy szárú növényzettel való megkötését, majd az előerdők telepítése után a nemesebb fajok telepítését.

Meg kell jegyezni, hogy 1871-ben még semminemű homoki gyakorlata nem volt. Ezt csak később, 1874–79 között szerzi meg, amikor otthagyva az akadémiát, a nyírségi homokon, Nagykárolyban dolgozik. Ezen időszak alatt két esetben felkeresi a deliblái homokpusztát, ahol ekkor már kiterjedt fásítási munka folyik. Igen sokat tanul egyik legkiválóbb homokfásító szakembertől, *Mátyás Józseftől*. Szintén hatással volt rá királyhalmi hivatalos útja alkalmával *Orbán János*, majd a szabadkai *Páncél József*. Ezen szakemberek gyakorlati tapasztalata segítette őt életműve megírására: „*A futóhomok megkötése, befásítása és hasznosítása*.” Az Országos Erdészeti Egyesület ezen pályamunkát 40 arannyal jutalmazta. Ez a háromrészes könyv a homokfásítás irodalmának kiemelkedő alkotása.

Leszögezi, hogy a legváltozatosabb talaj a homok, melyen a *helyi viszonyok alapos ismerete nélkül a homokkötés igen hálátlan és sokszor kudarcba fulladó munka*.

Illés Nándor hívta fel először a figyelmet a kifúvás és befúvás jelentőségére. A kifúvás a homok futásának szülőanyja, amelynek létrejöttéhez elég a marha taposása, vagy egy nem megfelelő irányba haladó szekérnyom. A kifúvás iránya megegyezik a száraz időszakban uralkodó széliránnyal. A homokkötés tervezőjének mindig tekintettel kell lenni az uralkodó szélirányra, arra kell törekedni, hogy a kifúvást mérsékelje.

A kifúvás a növényzetre veszélyesebb, mint a befúvás.

Hogy a befűvás milyen mértékű lehet, ezt akkor tapasztaltam, amikor 1956-ban Kunbaracs községhatárban végrehajtott fakitermelés során egy erdőszéli szürkenyár tuskója is kiására került. A törzs része több mint egy méter magasságban volt homokborítás alatt. Illés szerint a befűvás kismértékben még hasznos is lehet — mélyebbre kerülnek a gyökerek. Munkájában, mint erdőszszakember, először foglalkozik a talaj minősége és a természetesen megtelepülő növényfajok közötti kapcsolattal, pl. a perje (tarackbúza) az üdőbb, jobb homokot kedveli, sőt a sovány homokon nem is tenyészik.

Ebben a munkájában kidomborodik, hogy lényegében csak a nyírségi és delibláti homok ismerője volt. 10 év múlva tűnik fel neki, hogy a Duna—Tisza közén (Monor — Pusztavacs, Nagykőrös — Kecskemét, Szeged határában) az akác korántsem mutat olyan jó fejlődést és viszonylag az akác minden addigi híreszteléssel szemben, igenis válogatós a talajjal szemben. Ez vonatkozik a túl nedves és igen száraz területekre is. A meszes homok megismerése után elsőnek ajánlja a feketefenyő telepítését a száraz homokra, de megfelelő védelem mellett, mert a fenyő a legérzékenyebb a homokverésre. Az erdeifenyőt nem ajánlja az *Evetria* károsítása miatt. A talajjelző növények figyelembevételét 1890-ben először rögzítette az irodalomban és ezzel a magyar erdőszet mindenki mást megelőzött ezen a téren.

Illés Nándor jó ismerője volt a delibláti homokpusztán folyó fásítási tevékenységnek. A delibláti homokpuszta fásítása már a múlt század elején megkezdődött. A kezdeti lépések megtétele *Bachofen Ferenc* nevéhez fűződik, aki az 1810—15-ig tartó felmérések után, 1818—1843-ig folytatta itt az erdőszítési tevékenységet. Bachofen nemcsak erdőszító, hanem nemesítő szakember is volt. Ő szelektált ki egy szürkenyár változatot, amit Bachofen-nyárnak neveztek. Az erdőszítési munkát nyárfélékkel kezdeményezte, majd később fenyőtelepítéseket is végzett, állítólag a Tátrából származó erdeifenyő anyaggal, melyet 1,5×0,5 m-es hálózatban ültettek. Akáctelepítésekről csak 1853-tól tesznek említést a feljegyzések.

Kiemelkedő tevékenységet végzett az erdőszítések terén *Mátyus József* 1872 és 1898 között. Bizonyította, hogy csak kellő szélvédelem mellett lehet eredményes erdőtelepítést végezni. Új módszert dolgozott ki, amikor a 2×1,5 méteres hálózatban ültetett csemeték sora közé, az uralkodó szélirányra merő-

legesen (Kossava) 50—60 cm átmérőjű borókakötegeket helyezett el, amit kampós fával rögzített.

A szélvédelem érdekében még a sorok között lágy szárú növényzet megtelepítésével is foglalkozott, amelytől talajjavító hatást is várt.

Munkáját *Fekete János* — majd 1905-től *Ajtai Jenő* folytatta, aki tapasztalatait írásban rögzítette. Ajtait tartjuk a kor egyik legjobb erdészszakemberének, aki a fásítási feladatok végrehajtása mellett már a gazdálkodás különböző tényezőit is figyelembe vette.

Az itt folyó munkák irányítását 1918-ig végezte.

Illés Nándor a talajjelző növények figyelembevételét még csak felveti, Kiss Ferenc viszont 1892-ben megjelenő munkájában már a növényzeten alapuló, rendszeres talajbecslésről számol be, és ez feltételezi a több éves megelőző munkát. A talajbecslésről jegyzőkönyvet vesz fel, vázlatokat készít, hogy szántás után is pontosítható legyen. Máig sem derült ki, hogy a két erdész szakember ebben a témában milyen hatással volt egymásra. Feltételezhető, hogy ezen gondolat egymástól függetlenül született meg. Mindenesetre tény, hogy Kiss Ferenc módszerét továbbfejlesztette, amelyet 1913-ban megjelent dolgozata is bizonyít. Ebben már 43 homoki növényfaj termőhelyi és előfordulási viszonyait jellemzi és az érintett termőhelyen megadja a telepíthető fafajt.

Nagyon érdekes, hogy Kiss Ferenc maximálisan előtérbe helyezi a feketefenyőt. Elmondja, hogy a homokterületek jelentősebb mértékű fásítását mindössze 100 éve kezdték el, majdnem kizárólag feketenyárral. Az akác a múlt század 60-as éveiben nyomult előtérbe, de szerinte ennek telepítését a termőhely ismerete hiányában túlzásba vitték. Megállapítja: ma már több évtized tapasztalataiból, mint biztos eredményt szűrhetjük le, hogy az akácosok területét csökkenteni kell a feketefenyő javára, sőt eddig alkalmatlannak tartott magasabb, sovány buckák betelepítésével az államerdészetnek a nagyobb mérvű kezdeményezőlépést meg kell tennie. Sokat vár a feketefenyő talajjavító hatásától. Foglalkozik az akácelegyes feketefenyvesekkel, ezt a két fafajt tartja elsősorban a homokfásítás fafájának. A többi fafajjal — még a fehérenyárral is — érintőlegesen foglalkozik. Érdekes, hogy még vizes laposokra is tett feketefenyőt. Kiss Ferencnek sok mindenben igaz volt. Említsek meg csak egy-két példát, részben saját tapasztalataimból.

Kunadacs határában, a Dinnyéshegyen, magas buckaháton levő feketefenyves 60 éves korában került kitermelésre, egy rendkívül aszályos évjárat után — addig bírta.

Babos elmondása szerint pedig az 1940-es földárja következtében Adacs térségében a mély fekvésű laposokra ültetett valamennyi erdeifenyő kipusztult, de ugyanabban a térszintben ültetett feketefenyő átvészelte a vízelöntést. Érdekes példa erre a kamarai fenyves, ahol kitermeléskor tűntek fel a gyökereken képződött gyantatáskák, amelyek mintegy lezárták a víz alatt levő gyökerek pusztulásának továbbterjedését. Azt is el kell mondanom, hogy nem egy esetben úgy a magas, mint az alacsony térszintre telepített feketefenyvesek talajvizsgálatainál a fenolftaleinpróba gyenge rózsaszínbe ment át, amely rendkívüli meszséget, már-már lúgosságot mutatott ki (Pirosvirágú cickafark). Ezen fenyvesek létrejöttében már hatottak Kiss Ferenc elképzelései és javaslatai.

Mindezek mellett Kiss Ferenc mint gyakorlott erdész nagyra értékeli az akácot, és éppen ezért a legjobb termőhelyeken fenntarthatónak ítéli meg, szerinte a III—IV. termőhelyen kívánja felcserélni a feketefenyővel, mert az akácot kimondottan talajzsarolónak tartja — önmaga vesztőjének —, bár tudja azt, hogy az akác után a mezőgazdasági termelés jól megy. Kiss Ferenc

azon szerencsés emberek közé tartozott, akiknek hosszú élete lehetővé tette, hogy elképzeléseiről — azoknak helyességéről — saját gyakorlati munkájának értékeléséről ön maga meggyőződhetett.

Amint az eddig elmondottakból világosan kitűnik, a múlt század végén és századunk elején felgyorsult a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan területek befásítása. Ez a kiemelkedő tevékenység igen nagy mértékben volt köszönhető az 1879-ben létrehozott magyar erdőtörvénynek (XXXI. tc.), amely elsősorban *Wágner Károlynak*, *Divald Adolfnak* és *Bedő Albertnek* a közreműködése révén jött létre hosszas megelőző viták után. Nagy jelentősége ennek a törvénynek, hogy egyrészt megtiltotta a futóhomokon és a feltétlen erdőtalajon álló állományok irtását, másrészt a „Harmadik czím” alatt a kopár területek, köztük a futóhomok, továbbterjedésének meggátolását szolgáló fásítások létrehozásáról intézkedik a kor adottságainak figyelembevételével.

A törvény lehetőséget adott a homokfásítás fellendülésének. Ez a fásítási munka az első világháború alatt is tartott. Emlékei ennek a nagybugaci fenyves, Adacson a Hodály-fenyves, Müller-tölgyes a szabadkai erdőben, pl. a citromtói fenyves és a szép ásosthalmi fenyvesek egy része.

Az első világháború befejezésével lényegében lezárul a homokfásításnak egy nehéz, mégis eredményesnek mondható szakasza. Az ezt követő országhatár-módosítások következtében az erdőterület 84%-a a módosított határon kívülre esett. A megmaradt erdőterületek előzőlegesen alárendeltebb szerepet játszottak, mivel erdőgazdálkodásunk súlypontja a hegyvidékre esett. Indokolta ezt a termőhely, a fafaj-összetétel és az ott elterülő állami erdőgazdasági birtok. Most számolni kellett a megváltozott körülményekkel, a megmaradt erdőterületeket ki kellett ragadni abból, hogy csak helyi szerepet töltsenek be, intenzívebb erdőgazdálkodásba kellett azokat bekapcsolni. Fokozni kellett ezzel párhuzamosan az új erdők telepítését is, hogy faszükségletünket — ha csak részben is — országon belüli forrásokból tudjuk ellátni. A faimport rendkívüli terheket rótt az országra, a korabeli feljegyzések alapján meghaladta a gabonaexportunkat. Az ország erdősültsége 26%-ról 12,5-re csökkent. A 100 lakosra jutó erdőterület 40,5-ről 13,5-re változott meg, lényegesen kisebb fatömeg mellett. A tényleges fakészlet ezeken az er-

dőterületeken a lehetségesnek alig érte el a 60%-át. Az Alföld erdősültsége mindössze 4,4%-os volt.

A beállott változások szükségszerűvé tették egy új erdőtörvény megalkotását, egyrészt az erdőhasználat tervszerű szabályozása, másrészt a fásításra való hatósági kijelölés jogi alapjai is hiányosak voltak.

Addig is, míg ehhez a hosszadalmas előkészületekkel járó munkát el lehetett végezni, szükség volt az Alföld speciális viszonyait figyelembe vevő, áthidaló intézkedésre, amelynek értelmében az Alföldön tervszerű elosztásban, a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan vagy csak nagy költséggel alkalmassá tehető területeken erdőket, szélfogó pásztákat, fasorokat kell létesíteni. Ez lett az 1923. évi XIX. tc., amit röviden csak alföldfásítási törvénynek neveznek, s *Káán Károly* hathatós közreműködésével jött létre. Meg kell mondani őszintén, hogy erre a törvényre már az elmúlt században is szükség lett volna, mivel legtöbb esetben az eredményes homokfásítási munkának mintegy előfeltétele volt a területek erdőkezelésének állami kézbe vétele, mint pl. ez Szeged város erdejével is történt 1886-ban.

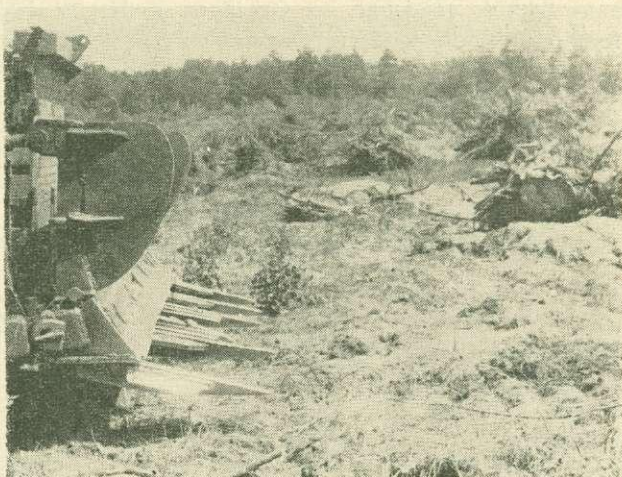
A alföldfásítási törvény alapján 1934-ig 17 181 hektárral gyarapították erdőterületeinket, a fasorok, facsoportok, szélfogó pászták területe pedig 8300 hektárt tett ki. Amint a számok is bizonyítják, a nagy akarat mellett is lassan haladt ez a munka, s ennek talán fő okát az állami költségvetésben kell keresnünk. Az állami erdészeti igazgatás a fásítások előmozdítása érdekében 1932—1934. években már 310 hektár csemetekerttel rendelkezik, ahol évente 40—50 millió csemetét termelnek meg és adnak ki, zömmel ingyen, fásítás céljára.

Ezen fásítási időszak alatt merülnek fel problémák a fafajmegválasztás körül. Javában folynak akáccal a telepítések, de mind jobban nyilvánvalóvá válik, hogy főként a Duna—Tisza közén levő sivár homokterületeken e fafaj nem váltja be a hozzá fűzött reményeket. Előfordulnak telepítések, ahol 10—15 éves állományok alig érik el az 1,5 méteres magasságot, más területeken pedig a csatornázások miatt bekövetkezett altalajvíz csökkenésének következtében fejlődésükben torpannak meg a jól induló telepítések. A figyelem lassan ismét a nyárfélék és a hazai fenyők felé fordul.

Erre az időszakra esik *Magyar Pál* tevékenysége, aki felhasználva az elődök tapasztalatait, továbbfejlesztette az alföldfásítás gondolatát. Gyakorlati munkájában a szik- és homokfásítással foglalkozott, és elévülhetetlen érdemeket szerzett a talajjelző növények alapján történő termőhely-elbírálással, amelynek alapján meghatározta a telepíthető fafajokat és cserjéket — különös tekintettel egyes fafajok földrajzi változataira is. 1934. július 23-án, a kecskeméti városháza dísztermében tartja az évi rendes közgyűlést 112 résztvevővel az Országos Erdészeti Egyesület. Itt már célzás történik a hamarosan megjelenő új erdőtörvényre. Több előadás hangzik el, többek között *Kallivóda Andor* foglalkozik az alföldfásítással, gazdasági szempontból.

Érdekes előadásában pontosan rögzíti szerepét és fontosságát a fásításnak, az erdőgazdálkodás valamennyi ágának. Az ország gazdasági élete szempontjából felhívja a figyelmet az Alföldön található erdők különbözőségére, amelyet a termőhely differenciál az állományalkotó fafajok tekintetében. Utat mutat a mezőgazdálkodás és az erdőgazdálkodás egymás mellett élésére is.

1935-ben *életbe lépett* az új erdőtörvény, 1935. évi IV. tc. Az akkor tevékenykedő munkatársak egy új korszak kezdetét vélték felfedezni, hiszen ez a törvény előrelépést jelentett a fásítások, mondhatnám erdőalkotás terén. Igen nagy szerepet szán az erdőfelügyelőségeknek a befásítandó területek hatósági kijelölése során. Igen fontos meghatározása pl., hogy a közérdekből

telepített erdőt állandóan „fenn kell tartani és a telepítési terv végrehajtása után, a megtelepített erdőről üzemtervet kell készíteni. *Ha van* üzemterv, akkor megvan az alapja az üzemtervi gazdálkodásnak.” A közelgő II. világháború azonban nem adott lehetőséget már a teljes kibontakozásra. Egy pár szebb állományt elkönnyvelhetünk azért abból az 52 000 hektár fásítási munkából, ami a két világháború között létrejött. Komoly eredménynek tekinthetjük azt a kijelölőmunkát is, amely a későbbiekben alapot adott egy nagyarányú országfásítási munka kibontakozásához.

Ebben az évben ünnepeljük Kecskemét város felszabadulásának 40 esztendő évfordulóját, de az országban a háború Kecskemét felszabadulását követően csak fél év múlva szűnik meg. A háborús cselekmények sohasem kedvezőek az erdőknek.

Az erdő felhalmozott tőke, amihez szükség, végszükség esetén az ember merészebben nyúl, mint máskor tenné.

Így volt ez a második világháború folyamán is, amikor a lakossági ellátás került maximálisan előtérbe, és az erdő elbírta ezt a megterhelést is — rövid ideig tudta helyettesíteni a bányákat, az olajkutakat, villamos energiát.

Ahogy viszont népgazdaságunk lehetőségei engedték, csökkent ez az erdőre ható nyomás, és felváltotta egy rendkívül takarékos gazdálkodás. Ez hivatva volt eltüntetni a háború nyomait.

A felszabadulást követő időszakban elsőnek történik meg az erdők államosítása, és így az erdőgazdaságok válnak az ország első állami vállalataivá. Különböző szervezeti formákon keresztül, hol bukdácsolva — hol nagy lépésekkel előresietve, szolgálták a magyar erdőgazdaság ügyét.

Az erdők államosításával az erdőtelepítésre már előzőleg kijelölt területek is állami kezelésbe kerültek, és most már megindulhatott egy nagyarányú erdőtelepítési munka, amelyhez a feltételeket a megváltozott tulajdonviszonyok is biztosították. Hogy ez a munka mennyire sikeres volt, bizonyítja az az 540 000 hektár erdőtelepítés, amely lényegében az elmúlt 35 év alatt létrejött.

A tudomány fejlődése is segíti a gyakorlati munkát. Az Erdészeti Tudományos Intézet kutatóinak eredményei propagálásra kerülnek. A termőhely-terképezés talajvizsgálatokra épül (*Botvay—Babos—Járó*), aminek alapján a termőhely minősége már a talajjelző növények jelenléte nélkül is jobban meg-

határozható. 1963-ban az Országos Erdészeti Főigazgatóság kiadja *Danszky* szerkesztésében a táji erdőművelés irányelveit, amelyet a legjobb gyakorlati és kutató szakemberek állítottak össze. Ezzel szinte egységes rendszergazdálkodás alapjait tették le az alföldi erdőművelés vonatkozásában is.

A hároméves terv során a jelenlegi Bács-Kiskun megye területén is megindult a fásítási munka, bár még csak igen szerény keretek között. Az a 200 ha erdő, amely akkor eltelepítésre került, nemigen növelte azt a 6%-os erdőszültséget, amit örököltünk.

A módszerek is még nehézkesek — kezdetlegesek voltak, még a háború előttinek a szintjét sem érték el.

Döntő változás mennyiségben és eredményességben a gépi mélyforgatás bevezetésével kezdődött, amelynek időpontja 1952—1953-ra tehető. Az erdőgazdaság jogelődje ekkor már erdőtelepítésben és mesterséges vágásfelújításban eléri az évi ezer hektárt. 1955—60 között sikerült teljesen megoldani a gépi mélyforgatás problematikáját és kidolgozták a csemetenevelés technológiáját, elsősorban a fenyőcsemete-nevelés terén. 1962-ben sikerült megindulni a gépi ültetéssel. Az első év 2 ha-os teljesítménye után, három éven belül első kivitelű erdősítéseinket 98% gépi erdősítéssel oldottuk meg. 1970-től tértünk át erőteljesen a gépi ápolásra, a TL 30 típusú traktorokkal évi 10 000 hektár alapterületen végeztünk ápolási munkákat.

Ezen munkák mellett és közben, új eljárások kerültek kidolgozásra, amelyek a helyi szakemberek tevékenységéhez kapcsolódnak. Ilyen a bugaci árkos ültetés, az altalaj-trágyázásos csemetekert, a többsoros, félintenzív fenyőcsemete-termesztés, a szélvédelem tűzdeléssel, a mélyforgatással egy menetben végzett ültetés, a sávos erdősítések a borókásokban, sávos rozsvetések a szélvédelemre, vágástörő ekék alkalmazása, rotációs kapával történő ápolás a keskeny sorközü erdősítésekben, a tuskózás és az ezt követő talaj-előkészítési munkaműveletek kialakítása.

Ha, most visszatekintünk az elmúlt 35 évre, dokumentálhatjuk az erdőgazdaság területén 56 500 ha erdő létrehozását, amelyből 30 753 ha erdőtelepítés, 20 617 ha mesterséges vágásfelújítás; 5100 ha sarjztatás volt. Ez a mennyiségű telepítés azonban nem lett volna elegendő ahhoz, hogy a megye erdőszültsége 16% fölé emelkedjék.

Igen eredményes fásító munkát végeztek a megye termelőszövetkezetei és állami gazdaságai is, elsősorban a cellulóznyárasok létrehozása során, a 60-as évektől.

Az erdőgazdaság ehhez igyekezett a maga részéről minden segítséget megadni, elsősorban a csemeteellátás terén. Különböző fajtájú csemetékből több mint 150 milliót nyújtottunk társszektorok részére ezen időszakban, sőt, a termelőszövetkezetek területén több mint ezer hektár erdőtelepítés erdőgazdasági kivitelezésben jött létre.

Ebben a jó együttműködésben kiemelkedő szerepe volt és van az erdőfelügyelőségnek. Az összefogás eredménye, hogy ma nyugodtan mondhatjuk, Bács megyében van annyi erdő mint gabonatermő terület, duplán annyi mint szőlő és gyümölcsös!

Fontos jelen- és jövőbeni feladatunk, hogy a telepítések folytán létrejött erdők faanyagának jó hasznosításáról folyamatosan gondoskodjunk. Itt elsősorban a cellulóz előállítására igen alkalmas, vékonyabb méretű fenyő gömbfára kell gondolni. Hasznosításának teljes körű lerendezése meghaladja a vállalati kategóriát. El kell végre dőnteni, hogy ez hosszú távon export-alapot képez-e, vagy a hazai feldolgozása megoldást nyer belátható időn belül.

...a talajelőkészítés ültetéshez.

Sokan — biztos még a jelenlevők közül is — vitatják; szükséges-e egyáltalán a homokfásítás, miért költünk pénzt erre az igen nehéz, sok bizonytalansággal járó munkára. Talán azt válaszolnám, hogy ezen kár vitatkozni, ez a vita már réges-régen eldőlt. Ha ezek a kételkedők átéltek volna egy-két homokvihart, amikor az örvénylő kristályszemcsék csipkézik ki az arcbőrt, amikor a délelőtti órákban a gépkocsik csak tompított fénnnyel tudtak közlekedni a város belterületén. Amikor az örvénylő homok átfúvásokat és kisebb torlaszokat alkotott a közutakon, akkor talán tudnának fogalmat alkotni arról, hogy mi lehetett, amikor a szél még akadálytalanul süvöltött a fátlan homoktengeren. A tüdőbaj azon gócain, ahol rettegetek a szülők, hogy 16—18 éves gyermekeiket mikor ragadja el tőlük ezen átkozott kór, amelynek két alapvető oka volt, az alultápláltság és a levegő porszenyyezettsége, ma már egy egészséges generáció nőtt fel, mert a két alapvető okot sikerült megszüntetni, és nem látunk olyan sírokat, amelyekbe a szülők sorban temették 16—17 éves gyermekeiket egy-egy év eltéréssel. Jó pár ilyen tbc-tömegsír lehet még találni az alföldi temetőekben. Ha nem többet, csak ezt értük el, már mondhatnánk — hogy megértel!

Akik az alföldfásítás jelentőségét, gazdasági eredményeit felelőtlen kijelentéseikkel minimalizálni szándékoznak, kimondottan az alföldfásítás, de ugyanakkor a magyar erdőgazdálkodás ellendukkerei, még akkor is, ha zöld kalapot hordanak és csak akkor válhatnak erdészekké, ha a kalap alatt szív is lesz. Ezt én, aki 30 éve dolgozom ezen a tájon, úgy hiszem, nyugodtan megmondhatom!

Igaz, hogy az ország erdészeinek szemében az Alföld sohasem volt valami vonzó munkaterület. A fiatalságnak is jobban tetszhetnek a párás, zöldellő hegyek — a Bakony rejtelmek — a dunántúli lankák. Bizony, az alföldi erdőgazdálkodás elég rideg, hagyományok nélküli közegben történt, ahol a munkák zömét a homokkal való állandó, sokszor kilátástalannak tűnő birkózás jellemezte. „Ültetni, ültetni — ha nem sikerült, újra kezdeni, mert az egyik év olyan, mint a másik, hátha jövőre több sikerül, és ami egyszer már sikerült, azt nem kell újrakezdeni” volt évtizedekig a jelszó. Többen kerültek az első időszakokban büntetésből az Alföldre, mint ügyszeretettől. Aztán volt aki ment, volt aki maradt és aki végleg maradt, szívét-lelkét adta az ügyért azon a munkaterületen, ahol a lakáskörülmények megoldását sokszor

csak egy-egy öreg tanya jelentette; a villany igen ritka vendég volt, még a hatvanas években is, és volt olyan erdészeti központ is, ahol még 1958-ban nem volt.

Az elmondottak talán érzékeltetik azt is, hogy a homokfásítás ügye ma még nem lezárt téma.

Jelentős feladatokat oldottunk meg — de ezt a munkát még tovább kell folytatnunk. Úgy ítélem meg, hogy a mezőgazdaság sérelme nélkül — amennyiben a pénzügyi lehetőségek ezt lehetővé teszik — az ezredfordulóra meg kellene közelítenünk a megyében a 20%-os erdősültséget.

Az új telepítéseknél továbbra is maximálisan figyelembe kell venni a termőhely adta lehetőségeket. Törekedni kell a lombos fafajok előtérbe juttatására, mégpedig elsősorban a nemesítés során létrehozott akác- és szürkenyárfajtákkal.

Felül kell bírálni az Alföldön eddig végzett belvízrendezési munkákat, mert ha továbbra is fennáll a talajvízszint folyamatos csökkenése, akkor talán még a legszárazságtűrőbb feketefenyő telepítése is problematikusává válhat.

Úgy érzem, hogy az elmúlt és jelen erdészgeneráció eleget tett azon feladatainak a homokfásítás terén, amire lehetősége megvolt — tudomásul véve azt, hogy ez a lehetőség ma és a közelmúltban lényegesen nagyobb volt, mint a második világháborút megelőzően.

Én csak arra kérem a jövő erdészeit, hogy a munkákat fogadják el úgy, ahogyan azt végre tudtuk hajtani, eredményeivel és hibáival együtt, hiszen az ő feladatuk lesz a mi hibáink kiküszöbölése és eredményeink továbbvitele.

Bízom abban, hogy a fásítás ügyének továbbvitelét jól fogja szolgálni a fásítással foglalkozó valamennyi szektor közös összefogása, az egymással történő bővülő kapcsolatok kialakítása, amely téren az egyesületnek is még komoly feladatai vannak.”

*

A korreferátumok során DR. TÓTH KÁROLY, a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatója a Duna—Tisza közí természetes és mesterséges erdőkről kívánt szólni: „Az itt élő erdészek évtizedek (talán évszázadok) óta ösztönösen, de tudatosan is azon munkálkodtak, hogy az erdők gazdasági hasznán túlmenően azok természeti és tájképi jelentőségét is növeljék és az ősi, eredeti erdőállományokat minél tovább fenntartsák.

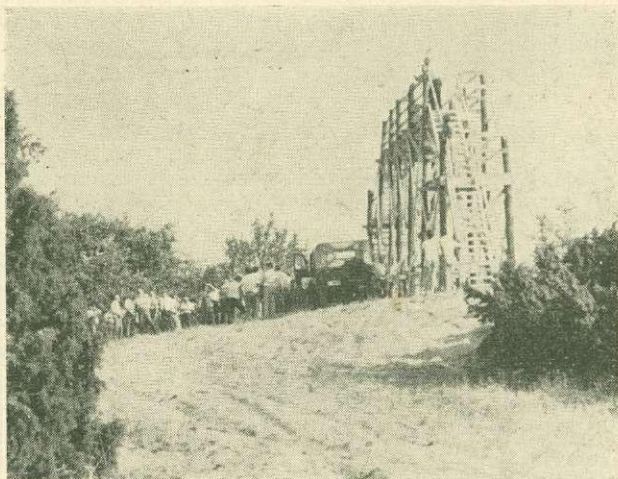
A különösképpen védelemre javasolt, természetes erdőtársulások ma már a KNP keretén belül (bugaci ősbörökás, kiskőrösi Szücsi-erdő, a lakiteleki Tőserdő stb.) törvényes védelem alatt állnak. Nemzeti parkunk jelenlegi területének 15%-a erdő, tehát nem ez a jellemzője, hanem inkább a homok- és szikes puszták, a rétek, a nádasok és élővizek. Hiszen a Duna—Tisza közének egykori vegetációtípusa az erdős puszta volt, ezt az állapotot méltóan reprezentálja a KNP.

A természetes erdőtársulások közül figyelmet érdemelnek, mint élő erdei génbankok:

— Fűzlápok (*Calamagrostis-Salicetum cinereae*)

A rekettyefűz bokrokkal jellemezhető fűzlápok mélyebb fekvésű réteken (Csengőd, Páhi), nedves legelőkön (turjánosok) találhatók. A homokpuszták között szigetszerűen elhelyezkedő fűzlápokat (zsombósok) inkább már a serevényfűz jellemzi (pl. Bugac).

— Magyarkőrises égerlápok (*Fraxino pannonicae-Alnetum*)

Az egykori, nagy kiterjedésű kőris láperdőknek ma már csak hírmondói maradtak meg. Maga a magyarkőris a vízből kiemelkedő sarjcsomókából bokrosan elágazva nő ki és több cserjével (pl. kutyabenge), lágy szárúakkal együtt alkot kisebb állományokat (Csengőd, Tabdi). A bugaci kőrises láperdőkben (a zsombós és a Nagyerdő szélén) már a betelepített amerikai kőris uralkodik.

— Puhafás ligeterdők (*Salicetum albae fragilis*)

Jellemző típusait a lakiteleki Holt-Tisza mentén levő Tőserdőben találjuk meg. Keskeny csíkban követi a holtág medrét, a mögötte fekvő magasabb térszíneken már átmegy keményfás ligeterdőbe.

— Tölgy—kőris—szil ligeterdők (*Fraxino pannonicæ-Ulmetum*)

Részben az égerlápok fokozatos feltöltődése, részben a folyók menti fűzligetek továbbfejlődése során alakultak ki (kiskőrösi Szücsi-erdő, izsáki Kolon-tó erdei). Jellemző cserjéik a fagyal, a kecskerágó, a kutyabenge, a vörösgyűrű. Igen gazdag a lágy szárú vegetációs szintjük is. Tájképi-
leg a KNP legszebb részeit képezik, különösen az őszi színpompájukban lenyűgözőek.

— Borókás nyárasok (*Junipero-Populetum albae*)

A homoki termőhelyek jellemző erdőtípusa (Bugac, Bócsa, Orgovány, Kaskantyú). A fehérnyár záródásától és a boróka sűrűségétől, illetve korosztályától függően, számtalan átmeneti formájával találkozhatunk ennek az erdőtípusnak. (Gondoljunk csak Babos Imre kutatásaira.) Jellemző cserjék: a kökény, a galagonya, a fagyal, a sóskaborbolya és számtalan ritka lágy szárú növényfaj. Legismertebb mintaterülete ennek a típusnak az ún. bugaci ősborkás, amely méltán képezi a bioszféra-rezervátum egyik „magterület”-ét is.

— Gyöngyvirágos tölgyesek (*Convallario-Quercetum*)

Ez a homoki erdők fajban leggazdagabb, ezért legértékesebb típusa. Sajnos ezekből maradt meg a legkevesebb. Annyira értékes, hogy a KNP erdein kívül a Duna—Tisza közén található, minden jelentősebb foltja is természetvédelem alatt áll (Kunadacs, Kunbaracs, Kunpeszér, Kunfehértó, Kiskunhalas, Kelebia stb.). Az egyszerű erdészek is ösztönösen vigyázzák, kímélik, a nagyobb véghasználatokba eső kisebb foltokat is állva hagyják, akkor is, ha azok nincsenek törvényes védelem alá

helyezve. Ez is egyik bizonyítéka az erdészek önzetlen természetszeretetének! Sajnos minden közös erőfeszítésünk ellenére sem tudjuk ezeket sokáig fenntartani, mert az Alföld nagymértékű kiszáritása (lecsapolása) következtében oly mértékben csökkent a talajvíz szintje, hogy a tölgyesek felújítása tölgygel szinte lehetetlen.

A fentebb felsorolt védett természetes erdőtársulások elsősorban tudományos értéket képviselnek.

A Duna—Tisza közén található, nagy kiterjedésű kultúrerdők és fásítások azonban (közel 18%-os erdősültség) igen jelentős környezetvédelmi hatást fejtenek ki, amely a mezőgazdasági és kertészeti termelés számára nélkülözhetetlen.

A homokviharak pusztítása elleni talajvédelem, az értékes szőlő- és gyümölcskultúrák szélvédelme, a vízgazdálkodásra gyakorolt kedvező hatás, a mikroklimatikus tényezők javítása, az élővilág (énekesmadarak, vadak stb.) életfeltételeinek biztosítása ma már valamennyi bizonyított és áldásos hatása a homoki erdőknek, fásításoknak.

Gazdasági hasznán kívül közvetlen az ember érdekeit szolgálja a lakókörnyezetének zöldövezeti fásításain keresztül, melyekre számtalan pozitív példa található a megyében (pl. Kecskemét, Kiskunhalas, Kiskunfélegyháza stb.).

A 100 ezer lakosú megyeszékhely, Kecskemét pl. céltudatos és nagyvonalú környezetvédelmi tervet valósít meg a Széchenyi-város melletti szabadidőközpont kialakításával, amely hosszú évtizedekig szolgálni fogja majd a városi lakosság egészséges életfeltételeit. Ennek megvalósításából a megye egész erdészettársadalma, az Országos Erdészeti Egyesület helyi csoportjának tagja is kiveszi a részét és a jövőben is segíteni kívánja szakszerű kezelését, üzemeltetését.

Annak ellenére, hogy a homoki kultúrfenyvesek nem rendelkeznek tudományos természetvédelmi értékkel, azok legidősebb (80 éves) állományai közül egynéhányat azért is érdemes fenntartani és védeni, mert az alföldfásítás kezdetének állítanak élő emlékművet. A bugaci Nagyerdőben ezért ilyen idősebb erdei- és feketefenyveseket is védünk.”

*

GÁL ISTVÁN erdészetvezető a Kiskunhalas térségében folyó fenyőtermesztést ismertette: „A Duna törmelékkúpjából származó, szélhordta homokon gazdálkodik a kiskunhalasi erdészet. A múltban ezen a tájon gazdálkodást alig folytattak. Néhány nagyobb gazda birka- és szarvasmarha-legeltetéssel próbálkozott. Ez azzal járt, hogy ami kevés fű és főleg fehéرنyár sarj volt, azt is lerágták és kitaposták az állatok.

A felszabadulás után kezdődött meg, 1947-től, a nehéz természetátalakító munka. Nehéz volt mert eleinte primitív módszerekkel dolgoztunk: ökrös, fogatos, G—35-ös talajelőkészítés folyt, kézi erdősítéssel. Változást az 1954-es kormányhatározat hozott, mely kiemelt programként írta elő Kiskunhalas és környékének fásítását. Így megindult a nagyarányú erdősítés. A 60-as években erdészettünk már 300—400 ha első kivitelű erdősítést végzett évente.

Az első években az Alföld ismert, jellegzetes fáját, akácot ültettünk, de szerencsére hamar felismertük, hogy ezekre a tápanyagokban szegény talajokra az akác nem való, ezért rátértünk a fekete- és erdeifenyőre. A talajvízszint-csökkenés — melyet főleg a csatornázások okoztak — is arra kényszerített, hogy az akácosok és fehéرنyárasok helyébe is — kevés sarjaztatás kivételével — fenyőt ültessünk.

A fenyőcsemetéket eleinte az ország minden részéből hoztuk. Az 50-es évek-

ben jutottunk el odáig, hogy a csemeték nagy részét saját magunk nevelhettük, főleg a kis vándorkertekben. Csemetenevelésünk biológiai alapfeltétele a mikorrhizálás volt. A nagyobb csemetekertek kialakításával már önellátókká váltunk. 1960-tól a halasi erdészeti évenként 6–8 millió kiültethető fenyőcsemetét nevel. A 70-es évektől a félintenzíven nevelt fenyőcsemetékkel — időben történő igénylés esetén — idegen szektorokat is el tudunk látni.

A korszerű technika alkalmazásával munkánk hatékonyabb lett. A 60-as évektől a mélyforgató eke megjelenésével már nagyüzemi méretekben hoztuk létre az erdősítéseinket. A kézi ültetést a gépi ültetés váltotta fel. 1968-tól a TL 30 A kis láncfalas bolgár traktorral gyomtalanítottuk az 1×1 m-es sortávolságú erdősítések sorközét. 1976-tól már nem sűrű hálózatba telepítettünk, hanem 240×50 cm-es, tág hálózatba, 8300 db csemetét 1 ha-on. A különböző hálózatba ültetett fenyők közül a legszebb törzsűek, a legkifejlettebbek a 100×100-as és a 140×50-esek, tehát a sűrű hálózatúak. A tág hálózatban ültetett fenyvesekről még nem mondható megnyugtató vélemény.

A 70-es évek elején a tisztítási korba jutott fenyvesek első és ismétlődő nevelővágását korszerűsítettük. A gépesítés (RZ 1.5) bevezetése a nevelési ciklus belenyúlásainak csökkenését eredményezte. Fenyőállományaink heterogén fajtákból állnak, ami a méreti és minőségi eltérésekben mutatkozik meg. Válogató nevelővágásainkkal arra törekszünk, hogy a legjobb egyedek maradjanak vissza.

Az évi 500 ha-os tisztítási terv teljesítése még ma is komoly odafigyelést igényel. Véleményünk szerint a felszabadító tisztítást 7–10 éves korban el kell végezni, a fák fejlettségének megfelelően úgy, hogy ha-onként 5–6 ezer törzs maradjon vissza. A legközelebbi belenyúlás 20–25 éves korban történjék, mikor már a kivágandó fák ipari felhasználásra (farostnak, papírfának stb.) alkalmasak. Öngyérülés következtében károsodás nem tapasztalható. Az öngyérült fenyves részben a törzsek valamivel vékonyabbak, de egészségesek, az időjárás viszontagságainak jobban ellenállnak (pl. hótörés) és a fák száma és tömege sem marad el.

Erdőnevelési eljárásainkban fő feladatnak kell tekinteni, hogy a fenyők egészségi állapotát megőrizzük a különböző károsítókkal szemben. A gombakárosítók közül már nálunk is megjelent a *Fomes annosus*: főleg az üde termőhelyeken levő fenyőket veszélyezteti. A termőhely mostohasága miatt a

szűfélék elszaporodtak és egyéb rovarkárosítók is megjelentek. A *Diprion* (*ser-tifer* és *pini*) álhernyói helyenként tömegesen fordulnak elő, de szerencsére a fűrészek is elszaporodtak, s egy-egy, a károsítók részére kedvezőtlen időjárás is visszaszorította őket. Sok kárt csinálnak az üregi nyulak a fenyőhajtások lerágásával: szaporaságuk miatt nehéz irtani őket. A károsítók ellen legjobb védekezésnek tartom a technológiai fegyelem betartását, a fenyvesek minél természetesebb nevelését, és a biológiai egyensúly fenntartását, vagyis minél kevesebb vegyszer használatát.

Az elmúlt három és fél évtizedes munka eredményeként az erdősültség Kiskunhalas körzetében is elérte a 24%-ot. Dolgozóink — alkalmazva a korszerű tudomány eredményeit — mindent megtettek, hogy nemzeti vagyónk, az erdő, gyarapodjon a homokon eddig hasznót nem adó területeken is. A ha-onként 40—60 m³ faanyagot adó akácos és nyáras erdők helyett a nagyobb fatömeget hozó fenyőket telepítettük, melyek már 20—30 éves korban 150—200 m³ faanyagot adnak. Fenyveseink környezetvédelmi, szociális, üdülési és egyéb célokat is szolgálnak. A lakosság egészségvédelmét a nagy erdősítések mellett Kiskunhalason és környékén társadalmi összefogással létesített park- és pihenőerdők is elősegítik.”

VÁN LÁSZLÓ a Kiskunsági EFAG nyugalmazott erdőművelési osztályvezetője, mintegy szakmai végakarátát tekintette át, hogy mit örökölték és mit adnak tovább a Kiskunságban:

„Az az időszak, ami a Kecskeméten tartott legutóbbi egyesületi közgyűlés óta eltelt, a kiskunsági táj arculatában jelentős változásokat hozott. De akármennyire hosszú idő ez az 50 év, egy ember vagy egy erdőállomány életében, mégiscsak része az elfolyó időnek, amelyben mindegyikünk az elődök örökségével indul és előbb-utóbb átadja nemcsak munkahelyét, hanem munkája gyümölcsét is utódainak. Most legyen szabad az ez idő alatt történt változások érzékelhetősége és a további útkeresés érdekében, fő vonásokban néhány szót ejteni ezekről. Hadd szóljak úgy is, mint aki a közvetlen előttünk járókon keresztül érzékelhettem az örökséget, amit kaptunk, de hadd szóljak úgy is, mint aki az időszak nagyobb részében a továbbadandók munkálója is voltam.

Örökségünket számba véve, szólnunk kell gazdálkodásunk területén elsősorban a termőhelyről. Ez, mint a fatermesztés potenciális lehetősége, általában legkevesébbé szokott ennyi idő alatt változni, de a mi munkaterületünkön ezt nem lehet egyértelműen állítani. A vízgazdálkodási viszonyokat ugyanis a talajvízszint mélysége nálunk döntő módon meghatározza. Erre a tájrészletre jellemző talajvízközelség — a kis és nagy periódusok vízszintmozgását is figyelembe véve — a legkedvezőbb volt a Duna—Tisza közti homokháton belül. Az utóbbi negyedszázad alatt viszont az intenzív csatornázásoknak a mély fekvésű területekre szabott módja a mi magasabb fekvésű gazdálkodási területünk talajvízszintjét is befolyásolta úgy, hogy ennek termőképessége csökkent. A mezőgazdaságnak lehet ez kedvező, de a fatermesztést tekintve semmiképpen sem az, éppen ezért népgazdasági szinten a mi termőhelyeinknek egy vágásforduló alatti kiesése is jelentős, és ez felmérést, a vízszabályozás pedig rendezést kívánna.

A termőhelyi adottságok terén másik — bár kisebb jelentőségű — változás a domborzati viszonyok kihasználásában történt. A homokformák háborítatlan voltukban főleg a lombfák számára kedvező lehetőségeket biztosítanak, igaz, kisebb arányban, de éppen ezért annál nagyobb értéket képviselve. Ezt mi már nem tudjuk teljes mértékben átörökíteni, mert felújításaink-telepíté-

seink során a teljes talajelőkészítésű, gépi ültetést-ápolást igénylő erdősítések érdekében a részleges tereprendezés során ezeket nagyrészt eltüntetjük. Ugyanakkor mindent megteszünk, hogy a potenciálisan fenyőtermesztésre alkalmas területeink mellett a lombosok számára is minél nagyobb arányban megteremtjük a lehetőséget.

Termőhelyeink aktuális termőképességét tekintve is érdemes megvizsgálni először örökségünket. Gazdálkodási területünk nagyjából az alföldfásításra kijelölt területekből és kisebb arányban az államerdészeti kezelésbe vett erdőterületekből alakult ki. 50 évvel ezelőtt ezeken az erdőállományok nagyobb része lombos volt, ezen belül több mint 50% akác, aminek jelentős része rontott állomány. Termőhelyálló fenyvesek csak az üzemterv szerint gazdálkodó városi, alapítványi és uradalmi erdőkben voltak, az egész területre vonatkozóan néhány százalékban. Az erdősítésre kijelölt területek vagy facsoportokkal tarkított, buckás birkalegelők, vagy holdanként néhány mázsa rozstot termő szántóterületek voltak. A termőképesség kihasználását pedig nagyon jól érzékelteti az a tény, hogy az elmúlt évtizedekben a homokon levő véghasználataink fatömege hektáronként 100 m³ körül volt általában. Felújításaink és telepítéseink során a potenciális termőképesség alapján megválasztott fafajokkal alakítottuk ki ma meglevő állományainkat. Ezeknek homoki termőterületeinken mintegy 2/3-a fenyő és 1/3-a lombos. Ezt az arányt így is csak a sarjról visszatartott, közepes minőségű lombos állomány útján tudjuk megtartani. Ha véghasználati korban várhatóan csak 200 m³/ha fatömeggel számolunk is — amit 30—40 éves állományaink fatömegadatai már most is alátámasztanak — akkor is megduplázódott a régi erdőterületekével szemben a hektáronként megtermelt faanyag. Így a termőhelyi adottságokat kihasználó és a szükségszerű fafajpolitikai kívánalmaknak megfelelő faállományokat örökítünk utódainkra, amelyekben biztosítottuk a bővített újratermelést is.

Hogy ezek megvalósulhattak, abban nemcsak az 50 évvel ezelőtt ezen a fórumon elhangzó kívánságnak, a társadalmi változás által létrehozott lehetőségek megteremtésének, a népgazdasági tervekben feladatunkká váló előírásoknak és a végrehajtás mindennapi tennivalójában becsülettel helytálló dolgozó társainknak van részük. Örököltünk mi ehhez a munkához tiszteletre méltó elődök kezdeményezésein alapuló és tudományosan megalapozott technológiákat is. Ezek az akkori gazdálkodás körülményeinek jól megfeleltek. Nem róható fel hibájuknak, hogy a munkák során a felújítás, telepítés, állománynevelés és a fakitermelés munkáiban az élet változásai következtében a nagyüzemi munkák mindig korszerű formáit alkalmaztuk. A gazdaság műszaki gárdája és az ERTI együttműködése időről időre újabb módját kereste meg annak, hogy tennivalóinkat jól megoldhassuk. Honnan is lett volna annyi dolgozónk, hogy velük kézi ültetés és ápolás mellett több mint 50 ezer hektár mesterséges felújítást és telepítést elvégezhetünk volna 1947 óta. Vagy a fahasználati munkák közül csak a nevelővágásokat sem tudnánk ma már fejszével, fűrészsel elvégezni. Azt is tudjuk, hogy e téren a most áthatható eljárásaink sem jelentenek mást, csak alapot a mindig változó fejlesztés számára, feladataink jövőbeli megoldásához. A korszerű technológia nélkül nem valósulhatott volna meg a Duna—Tisza közén az, hogy az 50 év előtti erdőszűlség megháromszorozódjék, de a jövőben sem valósulhat meg ennek további növelése, amire e téren még sok lehetőség van, és amire szükség is lenne.

Sok vonatkozását taglalhatnánk még örökségünknek, meg annak, amit továbbadunk és a változások részletesebb képet adnának az itt és általunk

végzett munkáról. Most csak egy örökségről szólnék még. Az 50 éve tartott egyesületi közgyűlésen *Bíró Zoltán* ügyvezető beszámolója arról tanúskodik, hogy tiszteletet érdemlő ügyszeretet élt az Alföld fásítása érdekében elődeinkben, és erről a közgyűlésen „hitvallást” is tettek. Most, amikor gazdaságunk területén az ő kívánságuk jelentős megvalósulásáról számolhatunk be, mindannyiunkban legyen annyi ügyszeretet, mint öbennük volt.

Azt szeretnénk, ha változatlanul átadhatnánk ezt utódainknak, hogy a mindennapi teendőkben megmutatkozó helytállással becsülhetnék meg elődeik munkáját és önmagukét is.”

*

A szakmai részre szánt időt az előadások alaposan igénybe vették, a korreferátumok csak kurtítva hangozhattak el, hozzászólásra pedig idő egyáltalán nem maradt. Hátra volt még a kitüntetések átadása.

„Bedő Albert-díj”-ban részesült ez alkalommal:

Csanádi Béla erdőmérnök, a Mecseki EFAG igazgatója,
Jérôme René erdőmérnök, nyugdíjas,
Mészöly Győző erdőmérnök, nyugdíjas,
Szeverényi István erdész, a KEFAG nyárjasi erdészetének vezetője,

„Carolus Clusius-emlékérem”-mel tüntette ki az elnökség :

Dr. Koronczy Imrénét, a Duna Mgtsz ált. elnökhelyettesét,
Dr. Vörös Józsefet, az MTA Növényvédelmi Kutatóintézet osztályvezetőjét,

„Kiváló munkáért” miniszteri kitüntetésben részesítette az ipari miniszter egyesületünk javaslatára

Dr. Papp Mihály erdőmérnököt, a NEFAG volt és jelenleg a debreceni erdőfelügyelőség igazgatóját

a magyar erdészet fejlődését segítő, a szakmai érdekeket magas szinten képviselő tevékenységéért, különös tekintettel a szigorú ökonómiai szemléletű fahasznosítás terén végzett és kiemelkedő társadalmi munkássága elismeréseként.

„Kiváló munkáért” miniszteri kitüntetésben részesítette a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter egyesületünk javaslatára

Borsodi Imre erdőmérnököt, az OEE veszprémi MN-csoport elnökét,
Kozma Ferenc erdőmérnököt, a kaposvári csoport elnökét,
Pankotai Eszter erdőmérnököt, a kecskeméti csoport titkárhelyettesét és
Zorván Györgyné erdőmérnököt, a balassagyarmati csoport gazdasági felelőseit

a magyar erdészet fejlődését elősegítő, a szakmai érdekeket magas szinten képviselő és hosszú időn át végzett kiemelkedő egyesületi munkája elismeréseként.

„Kiváló munkáért” miniszteri kitüntetést adományozott a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter a gazdaság javaslatára

Dr. Járó Zoltán ny. főigazgatóhelyettes emlékeszédet tart dr. Babos Imre emléktáblájának avatásán (Fotó: Prág F.).

Tóth László kerületvezető erdésznek, aki Kunbaracs határában 21 év alatt kerekén 800 ha új erdőt létesített, igen mostoha termőhelyi viszonyok között úgy, hogy annak 80%-a első osztályú minősítést nyert, valamint

Gál István erdészvezetőnek, aki majd három évtizede dolgozik a gazdaságnál és irányítása alatt mintegy 4500 ha kiváló minőségű erdősítés jött létre, szociális jellegű parkerdők létesítésével a társadalmi szervek nagyfokú elismerését vívta ki.

A miniszteri kitüntetések dr. Királyi Ernő, a MÉM EFH vezetője nyújtotta át. Ezeken túlmenően, a gazdaság igazgatója még számos kitüntetést és jutalmat adott, főleg a jubileumi ünnepség megrendezésében, a bugaci műzeum létesítésében végzett kimagasló munkákért.

Nem lenne teljes a beszámoló, ha nem említanók meg azt a sok apró figyelmességet, amellyel a rendezőség emlékeztetessé tette az összejövetelt. Kiemelkedett ezek közül Muray Róbert grafikusművész kiállítása, amelyet a közgyűlés előtt dr. Tóth Károly, a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatója nyitott meg. A gyülekezés perceiben és a szünetben a résztvevők gyönyörködhetek a jubileum alkalmával a gazdaság és az egyesületi helyi csoport által közösen hirdetett fényképpályázat sok értékes képével, a tájban folyó erdőgazdálkodásról. A zárt teremből este a szabad levegőre jutva, alkalmi hangjáték fogadta a tanácsháza előtti téren sétáló közönséget. Ott, ahol 50 évvel ezelőtt az „embervásár” nyomasztó jelensége zajlott, nyomor és elmaradottság látszott, most fás, virágos környezetben, jó kedvű emberek tömege élvezte a langyos estében a megszépült várost, egymás barátságát, egész megváltozott életét...

Az összejövetel adott alkalmat az Erdészeti Tudományos Intézet és a gazdaság által közösen állított emlékkövön dr. Babos Imre, neves erdészkutató emlékének megörökítésére. A kísérleti állomás bejáratánál elhelyezett emléktáblát nagyszámú résztvevő jelenlétében dr. Járó Zoltán nyugdíjas, az intézet volt főigazgató-helyettese avatta fel, emlékeszédében méltatva Babos Imrének az erdőművelés ökológiai iskolájának megteremtése terén szerzett elévülhetetlen érdemeit.

Tanulmányút, múzeumavatás

A vándorgyűlés másnapján autóbuszok vitték a résztvevőket a Kiskunsági EFAG és a Kiskunsági Nemzeti Park térségébe. Ellátási okokból kifolyólag négy különböző irányba tartottak a csoportok, majd ebéd után újra egyesültek a bugaci erdészet központjában.

Mind a négy út egységesen a Duna—Tisza közti homokhát termőhelyi és faállományviszonyaiba, az itt érvényesülő erdőgazdasági törekvésekbe engedett bő bepillantást. A résztvevők saját szemükkel győződhetnek meg az elhangzott előadásokban, korreferátumokban elhangzottak igazáról. A megváltozott táj természetesen azokra tette a legnagyobb hatást, akik emlékeikben még őrizték a múlt képét, de az először ide látogatók is megtanulták tisztelni az alföldi erdészt — taposva a süppedő homokot a kánikulai hőségben...

A vándorgyűlés záróaktusaként a bugaci alföldfásítási múzeum avatására és megtekintésére gyűlt össze a teljes résztvevőssereg. Kürtszó adta a jelt, majd *dr. Váradi Géza* MEM EFH-főosztályvezető, a hivatal vezetőjének helyettese mondott avatóbeszédet és nyitotta meg az utat a nagyközönség előtt. A múzeum anyagának értékelése még behatóbb tanulmányozást érdemel.

DR. VÁRADI GÉZA: A V A T Ó B E S Z É D

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium vezetősége, személy szerint *Villányi Miklós* államtitkár nevében, őszinte tisztelettel köszöntöm az alföldfásítási múzeum avatásán megjelenteket. A magyar ember vallja, hogy a jelent és a jövőt építeni csak a múlt reális ismeretében lehet. Különösen így van ez a mi szép szakmánkban, ahol a jelenkor szakemberei elsősorban a jövő generációinak dolgoznak.

A múlt és a jelen eredményekben gazdag, küzdelmekkel tarkított képét mutatják be a szakmai gyűjtemények, a múzeumok. Szakmánk méltón gondolzza múltját, jelenét, mert a bugaci alföldfásítási múzeummal együtt már öt önálló szakmai gyűjteménye van.

Ezeket a gyűjteményeket, múzeumokat természetesen nemcsak szakmánk múltjának megőrkítése végett hozták létre lelkes, a közért az átlagnál többet tevő kollégáink. Az erdők jelentős részét már több évtizede megnyitottuk a nagyközönség előtt, de az erdő megszerettetésétől, az erdei munka széles körű megismertetésétől és méltó elismertetésétől — valljuk be — még igen messze vagyunk. Táj múzeumaink, a célra orientált kiállítások, a szakavatott tájékoztatások további segítséget nyújtanak ahhoz, hogy a nagyközönség még jobban megismerhessen bennünket.

Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a tanulóifjúság már az általános iskola alsó tagozataiban, az élménygyűjtés korszakában megismerkedjék az erdészet múltjával és jelenével. Világosan kell látnunk, hogy az ifjúsággal kell majd a jövőt építenünk, utánpótlásunkat biztosítani, ne sajnáljuk tehát a fáradságot a velük való foglalkozástól. Ebben a kiemelkedő társadalmi munkában nagy szerep vár a helyi csoportok tevékeny, áldozatkész tagságára.

A múzeumavatás természetesen alkalmat és kötelezettséget jelent abban a vonatkozásban is, hogy a térségben kiemelkedő eredményt nyújtó szaktekinetélyekről megemlékezzünk. Valószínű nem tévedek, ha azt állítom, hogy az alföldfásítók az elmúlt 60—70 évben a legtöbbet tették a társadalmi problémák erdészeti vonatkozású megoldásáért! — Elődeink már 1923-ban megalkották az alföldfásítási törvényt. Tisztelettel emlékezünk nagyszerű kollégáinkra: *dr. Kaán Károlyra, dr. Kiss Ferencre, dr. Magyar Pálra, dr. Babos*

Dr. Váradi Géza megnyitja az utat a múzeumhoz

Imrére, dr. Koltay Györgyre, Kallivoda Andorra és itt, helyileg különösen Bakkay Józsefre, valamint Kertai Edére, akik irányítói voltak az alföldi nép egészségére, a mezőgazdasági termelés védelmére, a környezetátalakításra beindított grandiózus munkának! — Ugyanilyen nagyrabecsüléssel emlékezünk meg a területen dolgozó vezető és beosztott szakemberek népes táboráról, a szak- és betanított munkásokról. Csak az együttes munka eredményeként nőhetett a megye erdősültsége 1945 óta két és félszeresére. A megemlékezés képe csak így lehet teljes és a korrajz hű a múlthoz és a jelenhez.

A szakmai gyűjtemények, múzeumok megnyitása ünnep számunkra. Amíg idáig eljutunk, addig igen sok kezdeményezésre, munkára van szükség. Az alföldfásítási múzeum létesítésének gondolatával is legalább 15 éve foglalkoztak helybeli, kiskunsági erdész kollégáink. A szakmai érvek és a praktikum Bugac mellett döntöttek. Bugac az alföldfásítás súlypontjában fekszik és közútról könnyen megközelíthető a hazai és külföldi érdeklődők számára. Az itteni múzeumban most helyet kap az Alföld élővilága, erdészettörténeti emlékei, művészeti alkotásai és egyes vándorkiállításai is.

A múzeum jelentőségét felismerve, létesítésének anyagi fedezetét a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatala biztosította. Létesítéséért igen sokat tettek a Kiskunsági EFAG és a Kecskeméti Erdőfelügyelőség dolgozói. Munkájukat végigkísérte a kecskeméti Kossuth Termelőszövetkezet, a múzeumok és az Erdészeti és Faipari Egyetem erkölcsi és szakmai segítsége. A múzeum megvalósításáért legtöbbször Göbölös Antal és dr. Horváth László kollégáink tettek. A teljes tervdokumentációt Szabó János erdőmérnök készítette. Lelkesedésüket, fáradozásukat az egész erdészszakma nevében köszönöm meg!

A múzeumot szép környezetbe helyezték el létrehozói. A park felnövő fái már a jelenlegi erdészek munkájának állítanak emléket. A múzeum maga már a megvalósítás szakaszában is kitekintett a világra, ezt bizonyítja az áprilisban megrendezett fafaragótábor és a parkban kiállított műalkotások. A jelenlegi gyűjteményt még bővíteni tervezik helybeli tagtársaink. Ehhez kérjük az erdész társadalom és a helybeli szervek további hathatós támogatását.

A bugaci alföldfásítási múzeumot ezen gondolatokkal megnyitom és átadom kezelésre a Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságnak.